

GELENEKTEN GELECEĞE KEÇECİLİĞİN SÜREKLİLİĞİNE DAİR BİR ÇALIŞMA: "BARIŞ SEVGİ ÇADIRI" PROJESİ

H.Nurgül BEGİÇ*

ÖZET

Türkler, dünya coğrafyası üzerinde sık sık yurt değiştirerek çok geniş bir alana yayılmışlar, birçok kültür ve dinin etkisi altında kalarak farklı uygarlıklar yaşamışlardır. Bunun sonucunda Türkler, Orta Asya'dan günümüze değişen, gelişen, geleceğe bağlı bir halk kültürüne sahip olmuşlardır.

Türk halk kültürü içinde diğer el sanatı alanlarının yanı sıra keçeciliğin de önemli bir yeri vardır. Bugün birçok el sanatı türü yozlaşma ya da yok olma ile karşı karşıyadır. Keçecilik ise bugün tam anlamı ile değer görmese de sürdürülebilirliği; Anadolu'nun çeşitli yörelerinde kişisel gayret gösteren ustalar ve Selçuk Üniversitesi. Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü'nde eğitim becerileri kazandırma kapsamı içinde mesleki uzmanlıklarını destekleyici derslerle öğrenim gören öğrenciler ile sağlanmaktadır. Keçeciliğin sürdürülebilirliğine dair 2002 Aralık ayında, öğrenci ve keçe sanatçıları işbirliği ile ortaya konan bir proje gerçekleştirilmiştir.

Seminerin konusu "Barış ve Sevgi Çadırı" isimli projenin tanıtılmasını kapsamaktadır. Seminerin amacı; proje aşamalarını dolayısı ile başlama ve sonuca ulaşana kadar yapılan faaliyetleri sırası ile anlatmak ve sunmaktır. Seminer kapsamında, çeşitli ülkelere ait keçe sanatçıları ile yapılan karşılıklı sanat etkinliklerinin ve ayrıca yüksek öğrenim öğrencilerinin de katılımı ile somut bir sonuca ulaşmasını tanıklık eden bir projenin tanıtılması ve bu alanda yapılacak çalışmalara örnek olması açısından seminer konusunu önemli kılmaktadır. **Anahtar Kelimeler:** Ortaçağ İslam seramik sanatı, Çin sancai seramikleri, Akıtmalı-kazımalı süsleme.

Anahtar Kelimeler: Yün, keçe, keçeci, barış ve sevgi çadırı, yurt, İrlanda

A STUDY ABOUT THE CONTINUITY OF FELT MAKING FROM TRADITION TO FUTURE: PROJECT

“FELT FROM THE HEART-THE YURT AND LOVING LIFE”

ABSTRACT

Turks are spread out over a wide area by changing often their homeland on the world geography and they lived in different civilizations under the effect of many cultures and religions. Whereupon Turks acquired a public culture which changes, develops and is attached to tradition from Middle Asia to present.

Inside the Turkish public culture, felt making has an important place next to the other handcraft fields. Today many types of handcraft are face to face with degeneration or disappearance. Today felt making is not valued in the proper sense but it is sustainable; in different regions of Anatolia there are craftsmen who make personal efforts and the University of Selçuk. In the Handcrafts Education Division of the Professional Education Faculty, within the context of gaining educational skills, it is provided to the studying students with courses supporting their professional specialty. In December 2002 a project about the sustainability of felt making is realized with the cooperation of students and felt artists. The subject of the seminar encloses the introduction of the project “Tent of Peace and Love”. The purpose of the seminar is to tell and present the phases of the project, which means all the activities from the beginning till the result. Within the context of the seminar; mutual art activities with the felt arts belonging to divers countries, also the introduction of a project which testifies access to a concrete result with the attendance of the students of higher education and being an example to the works which will be done in this field. All these make the subject of the seminar important. **Keywords:** Medieval Islamic ceramic art, Chinese sancai ceramics, flow-painted abrasive embellishment

Key Words: Wool, felt, felt maker, tent of peace and love, homeland, Ireland

GİRİŞ

Sanat, bir toplumun maddî ve manevî aynasıdır. Türk sanatının başlangıcı, gelişimi, kaynakları ve devamı, Anadolu öncesinde; Orta Asya Hunları, Göktürkler, Uygurlar, Anadolu'da ise; Selçuklular, Anadolu beylikleri, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere, tarihî bir süreç içinde incelenir. Türk sanatının oluşumu ve bugüne ulaşması, bir bütünlük ve devamlılık içinde, ülke farklarını aşan bir kuvvetle kendini göstermiştir.

Keçe, doğal yünün ıslak ortamda çeşitli yöntemlerle sıkıştırılmasından meydana gelmiş ve tarihî geçmişî Türk sanatının en erken devirlerine kadar inmektedir. İlk Türk imparatorluğunu kuran Hunlara ait kurganlarda çıkan keçe örnekleri yanı sıra diğer yüz binlerce eser, bize o dönemde yaşamış toplulukların sanat ve kültürleri, gündelik hayatta kullandıkları eşyalar ve bu eşyaların özellikleri hakkında bilgi vermektedir.

Orta Asya'dan bugüne ulaşan, keçe ile ilgili arkeolojik bulgulardan; yapım teknikleri, kullanım alanları, renkleri ve bezemeleri açısından keçe sanatının gelişmesi incelenebilmekte, Hunlardan sonra kurulan Türk devletlerinden olan Göktürk ve Uygurlarda da keçeciliğin dönem özellikleri ve bölgenin verdiği imkânlarla üretildiği dikkati çekmektedir.

Selçuklular XI. yüzyıldan itibaren Maverâü'n-nehir'deki ilk yurtlarından Ortadoğu'ya indiklerinde İç Asya'nın geleneklerini de beraberlerinde taşımışlar (Diyarbakirli, 1977:102), Selçuklu Döneminin devamı olan Osmanlı Döneminde de keçecilik önemini korumuş, bugün Anadolu'nun bazı yörelerinde de uygulamalar ile devamı sağlanmıştır.

Dünyanın her kültüründe görülmesi mümkün olmayan keçeciliğin doğabilmesi için başlıca iki unsurun bir arada olması gerekmektedir. Bu iki unsur; hayvancılık ve koyuncululuğun gelişmiş olmasına ve keçeden yapılmış ev eşyaları ile giyimlerin doğuşunu gerektiren soğuk bir iklim ve hava durumunun var olmasıdır (Ögel, 1991:45) Anadolu'nun bu iki unsuru bünyesinde barındırmasından dolayı keçecilik bir çok yörede uygulanmış ve önemli bir el sanatı türü olarak karşımıza çıkmıştır. Keçe tarihsel süreç içinde Anadolu'nun özellikle Afyon, Balıkesir, Bigadiç, Manisa, Kahramanmaraş, Turgutlu, Tire, Ödemiş, Bergama, Soma Konya, Akhisar,

Kars, Erzurum, Urfa gibi il ve ilçelerde yaygın olarak üretilmiştir. Bu merkezlerde geleneksel üretim yolları ile keçe yer yaygısı, keçe seccade, çoban kepeneği, başlık, çadır, yük keçesi, süt ve muz keçesi, yatak keçesi, Mevlevilikte sikke, arakiye ve haydariye, atlar için eyer keçesi, at ve katırlar için semer keçesi, develer için havutluk türleri yapıla gelmektedir.

Bugün dünyada ve Türkiye’de sosyal yaşamın değişimi, gelenekselin modernlik bağlamında toplumların ihtiyaçlarını karşılamaında yetersiz kalışı, endüstrinin gelişmesi sonucu keçeciliği de gelişimi konusunda olumlu etkilemiştir. Üretim yöntemi, üretilen ürün çeşidi ve kullanılan malzemelerin farklılaşması, keçeciliğin daha yaygın uygulanmasını ve ürün türlerinin artması ile kullanımlarının daha geniş kitlelere taşınmasını sağlamıştır.

Çeşitli internet web sitelerinde, kitap, dergi ve gezilerek inceleme yapılan çeşitli ülkelerde keçecilik ve keçe ürünler, butik mağazalarda ve fuarlarda yoğun bir ilgi ile karşılaşmakta ve değer görerek yüksek fiyatlar ile satılmaktadır. Keçe sanatçısı ürününü tasarlayarak günlerce, hatta aylarca bir ürünün üretimi yapmaktadır. Bu zahmetli ve özel olarak üretilen keçe ürünlerin günümüz sentetik ve sağlıksız kumaş çeşitlerine karşı tercih edilerek tereddütsüz satın alınmakta olduğu dikkati çekmiştir. Geleneğe ve organik olana ilgi keçeciliği de olumlu yönde etkilemiştir.

Özellikle yurtdışında Amerika, İrlanda, Almanya, İtalya, Rusya ve Japonya’dan keçe tasarımı ve yapımı ile ilgili kişiler ve sanatçılar Türkiye’ye gelerek Konya’da keçe ustası Mehmet Girgiç, S.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü Öğretim Görevlisi keçe sanatçısı H.Nurgül Begiç, Tire’de Cön Keçe atölyesi, Akhisar’da keçe ustası Orhan Patoğlu, Yalvaç’ta keçe ustası Gençer Kondal, Afyon’da keçe ustası Mustafa Kocataş isimli ustaların yanında haftalar hatta aylarca kalarak ya da daha kısa süreli gidiş gelişler ile geleneksel Türk keçe yapım tekniklerini, malzeme özelliklerini ve yöresel farklılıkları öğrenmektedirler. “Sanat evrenseldir” sözünden hareketle yapılan karşılıklı bu çalışmalarda, keçe ve keçecilik ile ilgili yöresel ve ülkesel farklı özellikler etkileşimler ile sentezlenerek yeni tasarım ve ürünler ile de ortaya konmuştur.

Çeşitli ülkelere ait keçe sanatçıları ile yapılan karşılıklı çalışmalar sırasında ve bu çalışmalara da önemli bir boyut kazandıran bir proje gerçekleştirilmiştir. Seminerin konusu bu süreçte gerçekleşen “Barış ve

Sevgi Çadırı" isimli projeyi kapsamaktadır. Seminerin amacı; proje aşamalarını dolayısı ile başlama ve sonuca ulaşana kadar yapılan faaliyetleri sırası ile anlatmak ve sunmaktır. Çeşitli ülkelere ait keçe sanatçıları ile yapılan karşılıklı sanat etkinliklerinin somut bir sonuca ulaşmasını tanıklık eden bir projenin tanıtılması ve bu alanda yapılacak çalışmalara örnek olması açısından seminer konusu önemlidir.

Projenin Konusu, İlk Adımı, Uygulanması ve Tamamlanması

2002 yılında İrlandalı keçe sanatçısı Alana Lennon, Keçe sanatının devam ettiği, Türkiye, Nepal, İrlanda, Fas, USA (Colorado), Kırgızistan, Tunus, Norveç, Güney ve Kuzey İzlanda, Gürcistan ve Moğolistan ülkelerini kapsayan ve bu ülkelerin çocuklarının uygulama yaparak "barışı, sevgiyi ve kardeşliği" simgeleyen yurt (çadır) projesini gerçekleştirmek amaçlı Türkiye'den Konya'yı ve keçe ustası olarak da Mehmet Girgiç'i seçmiş, olumlu geçen görüşmelerden sonra da gelmeye karar vermiştir.

Konya'ya gelen Lennon, Türkiye'nin tarihi ve kültürel özelliklerinin zenginliğini vurgulayan keçe çadırının (yurt) tasvirlerini proje kapsamında değerlendirmek istemiştir. Projenin Türkiye ayağıyla olan bağlantı da bu şekilde kurulmuştur. Bu projenin en önemli amaçlarından biri olan çocuklara keçeyi tanıtmak ve keçe ile çalışma yapmalarına olanak sağlamaktır. Çocukların kültürel değerlerini tanınması ve korumasına yönelik çalışmanın Türkiye ayağında aranan yaş grubundaki çocuklara ulaşmak da zorluk çekilmiştir. Geleneklerimiz içinde yer almasına rağmen keçeciliğe bakış açısı, keçe yapım şartları ve sınava hazırlanan çocukların böyle bir etkinliğe zaman ayırmaması ve ayıramaması bu açıdan sıkıntı yaratmıştır.

Proje kapsamında Geleneksel keçe yapım ustası Mehmet Girgiç'in atölyesinde yapılan toplantılarda projenin başlatılması için çocuklara ulaşmak da yaşanan sıkıntılar dile getirilmiştir. Yaş grubunun üniversite öğrencilerini de içine alması sonucu S.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü öğrencilerinin bu projeyi gerçekleştirebileceğini ve bizzat kendimin de bu projeye destek olabileceğimi belirttim.

Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü 2.sınıf öğrencilerine projeden bahsederek; “Arkadaşlar bu proje gönüllük projesi, isteyen katılabilir, gerekirse hep birlikte on gün zor şartlar altında çalışarak bu projede yer almanızı istiyorum. Ayrıca sizler bu proje sayesinde keçeyi tanıyıp uygulayacak ve öğreneceksiniz. Proje bittiğinde ise ortaya koyduğumuz çadırın Türkiye’yi ve Konya’yı da temsil etmesi ve pek çok ülkede sergilenecek olmasından dolayı da ülkemizin tanıtımında katkı sağlamış olacaksınız.” dedim.

Bu konuşmadan sonra, gönüllü olan dokuz öğrenci ile Mehmet Girgiç’in atölyesinde ve Mehmet Girgiç, Alana Lennon ve H.Nurgül Beğiç danışmanlığında çalışmalara başlandı.

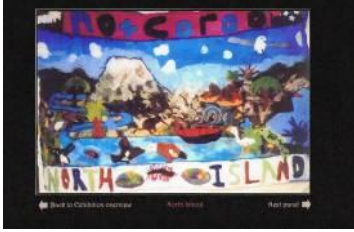
Türkiye’yi tanıtmak üzere yapılacak olan bu projede, öncelikle Türk bayrağı, Konya Mevlana Türbesi ve semazenler, dağ, orman ve geleneksel kilim motifleri, Aspendos ve Nemrut konuları tema olarak belirlendi ve tasarımları yapıldı. Yaklaşık on günde çadırın uygulama aşaması ile Türkiye ayağı olan kısmı tamamlandı. Öğrenciler; keçe yapım tekniğini uygulamayı, malzemeyi, araç gereçleri kullanmayı deneyimlediler. Ayrıca Alana Lennon ve Mehmet Girgiç’i tanıma fırsatını ve bir proje kapsamında planlı ve titiz çalışma sistemini gözlemlene fırsatı bulmuşlardır.

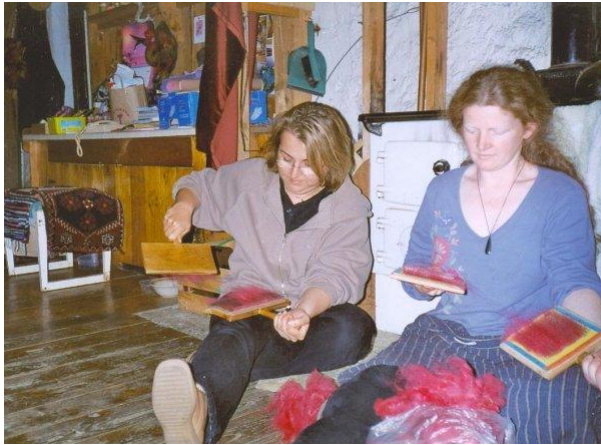
<http://www.alanafelt.com> “Felt From The Heart Yurt Project”

<http://www.alanafelt.com> "Felt From The Heart Yurt Project"

“Barış ve Sevgi Çadırı” isimli projesinin tamamlanmasından sonra 2004 yılında Avrupa Birliği Leonardo Davinci Projesi kapsamında yapılan “İrlanda Keçeleri ve Diğer El sanatları” isimli çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu projenin amacı, İrlanda El Sanatları’nı ve özellikle İrlanda Keçeciliği’ni incelemektir. Projenin İrlanda ortağı Alana Lennon’dur. Yirmi günü kapsayan proje süresince karşılıklı keçe çalışmaları yapılmıştır. İrlanda keçe yapımında kullanılan yünün elde edilmesi, hazırlanması ve kullanımı ile ilgili ayrıca keçe uygulamalarındaki farklılıklar belirlenmiş ve çalışmanın aşamaları görsellerle belgelendirilmiştir. Türkiye ve İrlanda keçeciliği karşılaştırıldığında en önemli farkın yünün temin edilme biçimi olduğu dikkati çekmiş ve projenin önemli sonuçlarından biri olarak da bulgulara eklenmiştir. Türkiye’de keçe yapımında kullanılacak olan yünün zor temin edilme sıkıntısı İrlanda’da yaşanmamaktadır. İrlandalı keçe yapımı ile uğraşan kişi ve sanatçıların yünü temin etmek için kendileri bizzat sadece yünü için onlarca ırk ve çeşitte koyunu yetiştirdikleri öğrenilmiştir. Gözlenen bu durum ve karşılıklı görüşmelerden elde edilen veriler, çeşitli kaynakların taranması ile de doğruluğu kanıtlanmıştır. Yapılan literatür araştırmalarında Türkiye’de dahil dünyanın pek çok ülkesinde onlarca çeşit koyun ırkı ve çeşidi olduğu öğrenilmiştir.

Ayrıca İrlanda'da keçe uygulamalarına önem verilmektedir. Alana, özellikle 5-16 yaş arası çocukların keçe yapımını öğrenmelerini amaçlayan uzun soluklu bir projeyi yürütmektedir. Çocukların keçe yapımını öğrenmelerinin yanı sıra projenin amaçları arasında; doğayı tanımaları, doğal malzeme ile tanışmaları, keçe yapımında kullanılan yünün elde edilmesi, hazırlanması aşamalarını bilmeleri de vardır.

Keçecilik alanında yapılan projenin çocuklara verilen değeri, çocukların keçeciliğe bakış açılarının geliştirilmesi ve en önemlisi keçeciliğe verilen önemi vurgulaması bizleri şaşırtacak kadar dikkatimizi çeken diğer bir konu olmuştur. Türkiye'de ise keçecilik, özellikle 1970'li yıllardan sonra "köylü sanatı" olarak görülmüş, yeterince devlet desteği gösterilmemiş ve ikinci planda yer alan el sanatı alanlarının içinde yerini almıştır. Ancak Anadolu'nun çeşitli yörelerinde günlük ihtiyacı karşılamak için sınırlı sayıda keçe ustasının gayretli çalışmaları ile ayakta kalabilmiştir.

İrlanda'da Alana Lennon'un yaptığı proje kapsamında planlanan aylık periyotlarda belli gün ve saatlerde çocuklar gruplara ayrılmakta ve kütüphane binasında keçe yapım workshopları düzenlenmektedir. Konya'da Anadolu Lisesi sınavları sebebi ile çocuklarla gerçekleştirilemeyen proje yükseköğrenim öğrencileri dolayısı ile büyük yaş grubu ile yapılmıştır. İrlanda'da sabahın erken saatlerinde, yaşlarına göre gruplanan çocukları anneler ve öğretmenler Galway'deki kütüphane binasına getirmekte ve kütüphanede çalışan diğer kişiler rahatsız edilmeden, uygulama için ayrılmış kısımda sessizce çalışılmaktadırlar. Alana'nın yünün koyundan elde edilmesi, Galway'de hangi ağaç ve meyvelerin olduğu, renkleri örneklerle göstermesini kapsayan ve yaklaşık 2-3 saat süren workshoplar gerçekleştirilmektedir. Grubun saati bittikten sonra ortam, diğer yaş grubunun çalışması için çocuklar tarafından temizlenmekte ve düzenlenmektedir. Grupların hep birlikte ortaya koyduğu bir keçe ağaç uygulaması yapılmıştır. Sonuçta, kütüphane binasının bir sütununa yıllarca dayanacak olan keçe ağaç bizlerin de desteği ile yerleştirildi. Bir örneği teşkil ettiğine inandığım "Barış ve Sevgi Çadırı" projesi birçok proje ve çalışmaya Bu deneyimden sonra Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümünde öğretim elemanı arkadaşlarımla birlikte İsviçre'de yapılacak olan yarışmaya için bir proje gerçekleştirdik.

S.Ü. İhsan Doğramacı Anaokulu'nda 5-6 yaş grubundan 8 çocuk ile "Doğa" isimli keçe pano ile "Doğa ve Çocuk" isimli yarışmaya katılım sağlandı. Göteburg'da bu çalışma üstün başarı ödülü aldı.

Gelenekselin geleceğe taşınması ve modernizasyon yöntemi ile yeniden değerlendirilmesine önemli da esin kaynağı niteliğinde ufkumuzu genişletmiştir.

SONUÇ

Yüzyıllar öncesinde günlük yaşamın vazgeçilmez eşyalarının var olmasında önemli bir yere sahip olan keçecilik; Türklerin içinde yaşadığı çadırı, yerdeki yaygısı, üstündeki yeleği, başındaki şapkası, yoğurdunu mayalarken kabının örtüsü, hayvanının semeri, ayağındaki çizmesine kadar her alanda kullanılmıştır. 1970'li yıllara kadar revaçta, saygın ve para kazanılan meslekler arasında iken, Türkiye'deki şehirleşme merakı, köyden kente göç ile insanların keçeyi, semerciliği ve bunun gibi pek çok zanaat dalı modernlik adı altında hakir görülmüştür. Son on-on beş yıl içinde keçeciliğe verilen değer artmış, keçe ürünlere olan talep çoğalmıştır. Bu durumu olumlu yönde etkileyen önemli faktörleri, bireylerin doğal malzemeye olan

talebi ve el ile yapılan sanat değeri yüksek ürünleri tercih etmeleri olarak belirtebiliriz.

Keçecilik geçmişten bugüne, “usta-çırak ilişkisi” ya da “babadan oğula meslek bırakma” geleneğinin sürdürülmesi ile taşınmış ancak günümüzde eğitim ortamında modern yöntemlerle yeniden değerlendirilmiş, farklı tasarım ve malzemelerle bugüne taşınması dolayısı ile sürekliliği sağlanmıştır. Bu uygulamalar, öğrencilerin halk kültür mirasının önemli bir çeşidi olan keçeciliği tanımaları, esinlenmeleri, yeni malzeme ve teknikler kullanarak ev ve giyim eşyalarında kullanabilmeleri için çağdaş tasarım ve uygulama anlayışı kazanmaları, Türk kültür mirasının yaşatılması açısından büyük önem taşımaktadır.

1996 yılından itibaren yaklaşık on iki yıl bana keçeciliği öğreten Mehmet Girgiç ile usta-çırak ilişkisi içinde yapılan çalışmalar sırasında yurtdışından gelen keçe ile ilgili kişi ve sanatçıların, teknolojiden uzak, kışın soğuk yazın sıcak atölye ortamlarında büyük bir zevkle, şikâyet etmeden çalıştıkları ve sonuçta yapılan keçelerin özgün olması nedeni ile maddi olarak paha biçilemez duygusu ve yaşadıkları hazzı dikkatimizi çekmiştir. Yaptıkları ürünlerle ülkelerine dönen bu kişiler uygulamalarına devam ederek daha sonra Amerika, Hollanda, Almanya, Japonya gibi birçok ülkede ses getiren büyük sergilere katılmışlar ve ürünlerini pazarlayarak maddi kazanç elde etmişlerdir.

“Barış ve Sevgi Çadırı” projesi, çeşitli ülkelere ait keçe sanatçıları ile yükseköğrenim öğrencilerinin karşılıklı sanat etkinliklerinin bir ürünüdür. Türkiye ve farklı ülkeler arasında yapılan ve yapılacak olan projelerin, sanatın özellikle el sanatı alanlarının karşılaştırılması, geliştirilmesi ve sürekliliğini sağlanması açısından fayda getireceği şüphesizdir. Türk halk kültürünün yapı taşlarını oluşturan her bir el sanatı türünün özgün karakteri bozulmadan ele alınması, incelenmesi, farklı uygulama ve malzemeler ile yeniden canlandırılarak günümüze kazandırılması hepimizin hedefi olmalıdır.

KAYNAKLAR

Begiç, H.Nurgül, Konyalı Keçe Sanatçısı Mehmet Girgiç Ve Eserleri,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Konya:1999

Begiç, H.Nurgül, Geçmişten Günümüze Konya Keçeciliği Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi'nce Basımda), 2013

Diyarbakirli, Nejat. Türk Tarihi II. Kitap. Ankara: Yayın Yüksek Kurumu, 1977

Ögel, Bahaeddin. Türk Kültür Tarihine Giriş 111, Ankara: .....Yayınları, 1991

"felt from the yurt Project" <http://www.alanafelt.com> (15 Şubat 2013)